

Stockholm den 2 juli 2025

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

KLYS yttrande över SOU 2025:24 Publiken fokus – reformer för ett starkare filmland

Presentation

KLYS utgör en samlad röst för yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Vi företräder genom våra 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 upphovspersoner och utövande konstnärer varav många verksamma inom film- och TV-området. Hur den framtida svenska filmpolitiken kommer att utformas har därför stor betydelse för KLYS yrkesgrupper.

KLYS har som främsta uppgift att samordna kulturskapares intressen när det gäller frågor av gemensamt intresse såsom till exempel upphovsrätt, kulturpolitik, trygghetssystem och skatter. Inom filmpolitiken är det i första hand KLYS medlemsorganisationer på filmområdet som driver opinion och ansvarar för remissyttranden. KLYS vill därför, utöver våra synpunkter nedan, hänvisa till våra medlemsorganisationer Fackförbundet Scen&Film, Dramatikerförbundet och Oberoende Filmares förbund, som lämnar in egna yttranden över den aktuella promemorian.

Inledning

Film- och TV-branschen är en del av de kulturella och kreativa branscherna (KKB), och delar många av de särdrag som dessa branscher utgörs av. Liksom andra KKB-områden präglas den i stor utsträckning av korta jobb och uppdrag. Den är en frilansarbetsmarknad där yrkesverksamma kulturskapare såsom manusförfattare, regissörer och skådespelare står för det konstnärliga och kreativa arbetet. De utgör film- och TV-branschens kärna.

För att säkerställa återväxt och hållbarhet inom film- och TV-branschen behövs därför goda villkor för de yrkesverksamma inom sektorn i form av skäliga och avtalsenliga löner, arvoden och ersättningar, en fungerande social trygghet för frilansare och en upphovsrätt som når fram till filmens upphovspersoner och utövande konstnärer. Utan tydliga insatser för att stärka dessa villkor riskerar utredningens övriga förslag att bli verkningslösa, hur välmenande de än må vara.

Detta kräver insatser inte bara från kultur- och näringspolitiken, utan också från socialförsäkrings- och immaterialrättspolitikerna, bland annat i linje med de ansatser som finns i den nationella strategin för företag inom kulturella och kreativa branscher som regeringen presenterade förra våren. Se KLYS förslag till förverkligande av regeringens nationella KKB-strategi. <https://klys.se/wp-content/uploads/2024/10/KLYS-om-regeringens-KKB-strategi.pdf>

Övergripande synpunkter på filmutredningen

KLYS välkomnar att den aktuella filmutredningen tar svensk filmproduktion på allvar och förstår de enorma ekonomiska behov som behöver tillföras området. Urholkningen av anslagen till film kommer på sikt att skada svensk filmproduktion och dess kvalitet och mångfald. Det är alarmerande att Sverige har så låg offentlig finansiering i förhållande till andra europeiska länder.

Därför ställer vi oss positiva till att utredningen klargör att det behövs mer offentligt stöd till film och att det också läggs förslag till kompletterande finansiering. Vi uppskattar också att det i utredningen görs en grundlig genomgång av den svenska filmens utveckling och förutsättningar.

KLYS anser dock att det blivit ett för stort fokus på lång spelfilm i utredningen och på att störst budget går först. En sådan ingång riskerar att leda till snedfördelning av medel och påverka mångfalden. Alla filmgenrer måste inkluderas och varje film ska kunna hitta *sin* publik, oavsett om den är stor eller liten.

Utredningen har också ett stort fokus på spridning och visning av film och i vår mening för litet fokus på utveckling och produktion av film. Filmproduktion föregås ofta av en lång och konstnärlig process, som behöver få ta tid. Filmskaparperspektivet och filmen som konstform hade behövt lyftas tydligare i utredningen.

Vidare anser vi att det regionala perspektivet borde ha fått en mer framträdande plats i mål och förslag. Film bör kunna skapas, utvecklas och produceras i hela landet.

SVT:s roll för offentlig finansiering av svensk film är viktig, vilket också betonas i den public service-utredning som ligger till grund för den proposition som i höst ska beslutas i riksdagen. Men med den snåla medelstilldelning som föreslås av regeringen finns det stor risk att SVT kommer att satsa mindre pengar på svensk film under de kommande åren, vilket gör behovet av finansiering från annat håll ännu större.

Sammanfattning

KLYS delar i huvudsak utredningens bedömningar och tillstyrker stora delar av utredningens förslag. Nedan följer i korthet KLYS ställningstaganden till förslagen:

- KLYS anser att de föreslagna nya filmpolitiska målen är för vida och oprecisa. De behöver kompletteras med ett tydligare yttrandefrihets-, mångfalds- och filmskaparperspektiv innan de kan tillstyrkas.
- KLYS tillstyrker att Filminstitutet föreslås förbli en stiftelse.
- KLYS tillstyrker förslaget om att höja Filminstitutets anslag för stöd till utveckling och produktion, men anser att en ökning med 20 % är ett absolut minimum.
- KLYS tillstyrker förslaget om inrättandet av en ny Filmfond, vars budget ska hållas åtskild från Filminstitutets övriga verksamhet. Vi ser dock risker i förslaget till fondens konstruktion, där fokus på större produktioner kan skapa ojämlik tillgång till resurser och ytterligare försvåra för mindre aktörer och nya röster att ta plats.
- KLYS tillstyrker förslaget om införande av en strömningsavgift under förutsättning att vissa tydliggöranden görs i det fortsatta arbetet med en sådan. Nivån bör ligga på minst 1,5 % av strömningstjänstens årliga omsättning i Sverige föregående år.
- KLYS tillstyrker en utredning om förutsättningar för ett nationellt filmsarvscentrum under förutsättning att vissa tydliggöranden görs i uppdraget till en sådan utredning
- KLYS tillstyrker förslaget om ett nytt internationellt filmprogram inom Konstnärsnämnden. Tillräckligt med resurser bör dock anslås för detta ändamål.
- KLYS anser att upphovsmanna- och utövarinflytandet/perspektivet måste säkerställas i den föreslagna Filmfonden.
- KLYS anser att det publikrelaterade stödet (PRS) bör justeras så att delar av det stöd som tilldelas filmproduktion ska vara öronmärkt för filmupphovspersoner.
- KLYS anser att det regionala perspektivet behöver stärkas i utredningens förslag.
- KLYS anser att Konstnärsnämndens nuvarande filmstöd, som är litet men väldigt betydelsefullt särskilt för konstnärlig film och dokumentärfilm, bör höjas i samma omfattning som Filminstitutets anslag, d v s med minst 20 %.

10. Vägar framåt för kulturpolitiken

KLYS delar flera av de bedömningar som utredningen gör i avsnittet.

Vi håller särskilt med om att nya intäktskällor för filmpolitiska insatser måste utformas på ett sätt som bidrar till att stärka både konstnärlig frihet och branschens eget inflytande.

När det gäller AI-utvecklingen finns stora möjligheter att i filmproduktion ta hjälp av AI för att effektivisera och förenkla arbetet. Men generativ AI innebär också en rad utmaningar för kultur- och filmsektorn, både genom att arbetstillfällen och uppdrag för yrkesverksamma inom sektorn försvinner och genom uteblivna ersättningar för den

omfattande träningen på upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer som sker för utveckling av generativ AI.

I utredningen lyfts dessa utmaningar och den balansgång som behöver göras. KLYS håller i sammanhanget med utredningens bedömning att kontrollen över det kulturella innehållet och värnandet av upphovsrätt är av särskild betydelse framöver.

KLYS utvecklar sin syn på AI-utvecklingen i förhållande till kultur- och mediesektorn och kulturskapares villkor i vårt yttrande över AI-kommissionens Färdplan för Sverige, som vi lämnade in nyligen. Vi stödjer där det förslag som läggs om att tillsätta en nationell samordnare som ska driva på arbetet med att ta fram svenska språkmodeller och att hitta lämpliga ersättningsmodeller för detta. <https://klys.se/wp-content/uploads/2025/06/KLYS-yttrande-over-SOU-2025-12-Fardplan-for-Sverige.pdf>

När det gäller användning av generativ AI vill vi också informera om att KLYS i förra veckan vid ett seminarium i Almedalen lanserade och presenterade sina AI-rekommendationer vid användning av generativ AI, som syftar till att värna det mänskliga, konstnärliga skapandet och respekten för upphovsrätten. <https://klys.se/klys-lanserar-ai-rekommendationer/>

Utvecklingen mot affärsmodeller som innebär alltmer långgående uppköp av rättigheter är problematisk och KLYS välkomnar att frågan lyfts i utredningen. Utvecklingen hotar inte bara de oberoende filmproducenternas verksamheter och villkor utan också filmskapare, skådespelare och andra filmarbetares möjligheter till ersättningar över tid. KLYS delar därför bedömningen i avsnitt 10.2.8 att det bör skapas ett system som främjar att rättigheter stannar hos svenska producenter och kulturskapare. Vi tillstyrker att det till exempel kan göras genom tydligare villkor för offentligt stöd.

När det gäller att motverka illegal spridning av film välkomnar vi det tilläggsdirektiv och det arbete som nu bedrivs inom ramen för filmutredningen att se över problemen med illegal strömning och illegal IP-TV, som ska vara klart i höst.

11. Reformen för ett starkare filmland

11.1 Tydligare nationella filmpolitiska mål

Enligt utredningen bör de filmpolitiska målen ersättas med mer fokuserade mål och föreslår därför fyra nya mål:

1. Ett brett filmutbud av hög kvalitet

KLYS välkomnar ett kvalitetsmål, men anser att det skulle behöva kompletteras med mångfalds- och yttrandefrihetsperspektivet. Vi anser inte att det räcker att dessa aspekter finns med i de nationella kulturpolitiska målen. Det bör finnas en stor variation

av olika konstnärliga uttryck inom svensk film och vikten av detta bör framgå även i de filmpolitiska målen. Vi föreslår att begrepp som ”varierat” filmutbud och ett filmutbud ”präglad av kulturell mångfald och konstnärlig frihet” kompletteras till målen.

2. Att film visas i hela landet

KLYS anser det viktigt att film visas i hela landet, men det bör också vara ett mål att film ska kunna skapas och produceras i hela landet. Detta är viktigt för variation och mångfald, där det lokala perspektivet också är en förutsättning för representation och demokrati. Röster och filmskapare från olika delar av landet måste få förutsättningar att nå fram.

KLYS föreslår att målet kompletteras med att film visas, ”utvecklas och produceras” i hela landet.

3. Att svensk film når en stor publik

Det är självklart viktigt att ha som mål att nå så många som möjligt med film, men det är också viktigt att en film kan hitta sin egen publik, oavsett om den är stor eller liten. Vi anser att utredningen har fått för stort fokus på publikens kvantitet, och för lite fokus på kvalitet, variation av bredd och spets och på dem som skapar film.

4. Att filmarvet bevaras och används

KLYS tillstyrker målet om att filmarvet bör bevaras och användas. Här är det dock viktigt att upphovsrätten till filmerna respekteras och att avtal träffas för den aktuella användningen.

Sammanfattningsvis saknar vi följande aspekter i de nya målen; yttrandefrihet, jämlikhet, mångfald och filmskaparperspektiv. De nya målen är för generella och riskerar att styra mer mot kvantitativa resultat, snarare än att värna om viktiga kulturpolitiska värden.

11.2 Ett självständigt filminstitut med tydliga ramar för statsbidraget

KLYS delar bedömningen att Filminstitutets självständighet som stiftelse bör värnas, men att det finns behov av förändringar i regeringens styrning. Vi vill understryka behovet av tydligare uppdrag, mål och uppföljning för Filminstitutet för att stärka transparens och långsiktighet.

Vi är kritiska till att det regionala ansvaret för film utökas utan motsvarande finansiering eller kapacitet. Det hänvisas till kultursamverkansmodellen, men den är i dagsläget underfinansierad och lider av strukturella svagheter.

KLYS delar bedömningen att beslutssystemet bör vara en fråga för Filminstitutet att avgöra, men vi anser att det ska *ske i samråd* med branschen och *inte efter* sådant samråd.

11.3 Höjda anslag och en branschgemensam filmfond

KLYS välkomnar utredningens förslag om att höja Filminstitutets anslag för stöd till utveckling och produktion, minst i enlighet med den ökning om 20 % som föreslås. 20 % kompenserar i princip bara för de senaste årens uteblivna kostnadsuppräknings, och innebär inte någon offensiv filmsatsning.

KLYS är också positiv till inrättande av en ny Filmfond utanför konsulentsystemet med en årlig budget på ca 300 miljoner, för att ytterligare stärka finansieringen av svensk film. Vi anser dock att Filmfonden har ett lite för stort fokus på stora och dyra produktioner. Om det är den inriktningen som Filmfonden kommer att få borde i så fall Filminstitutets stöd i högre grad riktas mot en bredd av filmskapare samt mot en konstnärligt relevant filmproduktion.

Det är också viktigt att styrningen av Filmfonden även inkluderar företrädare för upphovspersoner och fackliga organisationer. För balansens, kvaliténs och mångfaldens skull behöver inflytande och perspektiv från filmskapare och upphovspersoner säkerställas i processen.

Vi vill i sammanhanget lyfta fram Filminstitutets branschråds viktiga roll och vikten av att värna dessa även framöver. Dessa branschråd har fördjupat samtalet och kunskapen om filmbranschen till gagn för alla berörda aktörer och för stödgivningen till film. De bör ges möjlighet till insyn och inflytande i hur Filmfondens arbete utvecklas.

11.4 Sänkt moms på biobiljetter och återinförda biografavgifter

KLYS tillstyrker utredningens förslag om att sänka biografmomsen för att främja publikens återgång till biograferna. Detta bör dock kompletteras med mekanismer som säkerställer att momssänkningen kommer publiken till del. Det måste också säkerställas att en momssänkning inte leder till sänkta statliga anslag till film.

KLYS har sedan länge drivit frågan om en bred, reducerad kulturmoms inom samtliga konst- och kulturbranscher, inklusive filmområdet. Utredningens förslag till sänkning av biomomsen är ett viktigt steg på vägen och jämställer bio med andra kulturyttringar.

11.5 Medfinansieringsavgift för strömningstjänster

KLYS tillstyrker utredningens förslag om att införa en medfinansieringsavgift för strömningstjänster.

En sådan finns redan i flera EU-länder. KLYS har drivit och efterfrågat införande av en sådan även i Sverige i många år, i enlighet med de möjligheter som ges i EU:s AVMS-direktiv. Det primära syftet med en sådan bestämmelse enligt AVMS-direktivet är att främja kulturell mångfald på det audiovisuella området i Europa (jfr skäl 8, 47 och 48 i direktiv 2018/1808/EU). Det är både nödvändigt och rimligt att strömningstjänster är med och bidrar ekonomiskt till nya svenska AV-produktioner och till att säkra en långsiktig återväxt av filmskapare i Sverige.

Det bör i det fortsatta arbetet med en medfinansieringsavgift tydliggöras hur kulturell mångfald ska beaktas i den föreslagna Filmfondens arbete.

Det bör också förtydligas att avräkning för strömningstjänsts avgift i annan EES-stat enbart avser avgift på omsättning i den aktuella EES-staten, inte avgift på den svenska omsättningen. En annan ordning riskerar att medföra att strömningstjänsterna inte behöver betala någon avgift i Sverige, trots att de har bidragspliktig omsättning i Sverige och i övrigt uppfyller villkoren för avgiften. KLYS föreslår därför att 6 § i den föreslagna lagen omformuleras.

11.6 Ett reformerat produktionsincitament

KLYS delar utredningens bedömning att produktionsincitamentet bör reformeras. Nivån på incitamenten bör dessutom höjas kraftfullt till minst 300 miljoner kronor. Incitamenten är självfinansierade och bör ses som näringspolitiska verktyg snarare än kulturanslag. Därför bör medlen komma från näringsdepartementet och inte från en ansträngd kulturbudget.

11.7 Internationellt program på Konstnärsnämnden

KLYS tillstyrker förslaget under förutsättning att Konstnärsnämnden tillförs tillräckliga resurser för detta.

11.8 Ett nationellt filmarvscentrum

KLYS ställer sig positiv till ett nationellt filmsarvscentrum, men menar att uppdraget behöver tydliggöras bl a kring ansvar och finansiering. Vilken aktör ska ha det långsiktiga huvudansvaret för digitalisering och tillgängliggörande, och vilka resurser finns. Det är också viktigt att rättighetsfrågor och tekniska hinder hanteras inom ramen för uppdraget.

Ett stärkt arbete för filmarvet måste också ses som en del av en stärkt beredskap.

För KLYS,

Ulrica Källén
Verksamhetschef